

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Мистично начело и осећање света у Мусиловом роману *Човек без својстава - MYSTISCHES PRINZIP UND WELTGEFÜHL IN MUSILS ROMAN DER MANN OHNE EIGENSCHAFTEN*

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од

2. Састав Комисије:

1. Dorete Bischoff, редовни професор, германистика, Универзитет у Хамбургу

2. Claudia Benthien, редовни професор, германистика, Универзитет у Хамбургу

3. Слободан Грубачић, професор емеритус, германистика, компаратистика, Филолошки факултет Универзитета у Београду, изабран 27. 3. 1985.

4. Јован Делић, редовни професор, српска књижевност, Филолошки факултет Универзитета у Београду, изабран 15. 7. 2009.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Ивана (Зоран) Богдановић
Датум и место рођења	27. 12. 1981, Београд, Република Србија
Наслов магистарске тезе	Идеја Бога код Фридриха Шилера
Датум и место одбране маг. Тезе	2010, Филолошки факултет Универзитета у Београду
Научна област из које је стечено академско звање магистра наука	Германистика

III НАСЛОВ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Мистично начело и осећање света у Мусиловом роману *Човек без својстава - MYSTISCHES PRINZIP UND WELTGEFÜHL IN MUSILS ROMAN DER MANN OHNE EIGENSCHAFTEN*

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ и ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Докторска дисертација Иване Богдановић садржи 450 страна компјутерски куцаног текста. Написана је на немачком језику. Реч је о двострукој промоцији и дисертација ће се бранити на Универзитету у Хамбургу.

Састоји се из следећих делова: Vorbemerkungen (1-28); I. Einleitender Teil (29-73); II. Theoretischer Teil (74-174): II. 1. Das mystische Paradigma bei Musil; Die Suche nach dem Selbst und die Unio mystica (74-174); II. 2. Ansätze einer mystischen Theorie: Elemente des mystischen Diskurses im ideenhistorischen Kontext (175-237); II.3. Das Mystische in der Essays (238-292); II. 4. Zur Poetik des Weltgefühls (293-329); III. Analytischer Teil (330-418): III.1. Das unsichtbare Prinzip als das (*nur*) eine Prinzip? (330-362); III. 2. Erzähltextanalyse des 51. Kapitels MoE aus dem Nachlass: „Liebe deinen Nächsten wie dich selbst“ (363-418); IV. Literaturverzeichnis (419-448); Биографија (449-450).

I Уводни део

У уводном делу, кандидаткиња упознаје са стањем у науци, тј. да упркос значајном броју критичких осврта још увек не постоји систематична научна спознаја питања која примарни текст поставља. Износи такође исцрпне информације о Роберту Мусилу и роману *Човек без својстава* указујући на ауторову језичку виртуозност, која је у стању да прати комплексне мисаоне структуре. Уколико желимо да пратимо његов однос према религиозном и мистичном питању, постаје очигледно да текстови Р. Мусила, који су увек обележени унутрашњим контрадикцијама, намећу постављање потпуно нових стандарда и индивидуалан аналитички приступ.

Рад је подељен на три тематске целине које су означене следећим оперативним појмовима: **мистично, припадност свету и невидљиви принцип** који се јавља спојен са мистичном парадигмом у роману.

Рад је теоријске природе, мистично као текстуални феномен се узима као особина знака на текстуалном нивоу, у том смислу, ослонац је на Женету и разлици коју прави између приче, наратије и дискурса, са једне и опализација као суштинска одлика вишезначности књижевног језика примарног текста, са друге стране.

Мистични дискурс се појављује као интертекстуални феномен.

Као крајње мистично анализирање, Мусил намерно жели да апстрахује теорију са когнитивном вредношћу и да не дозволи да се било који наротив појави у традиционалном смислу. Поред тога, кроз наротив, постају видљива иронично - цинична начела разума. Пошто је Ингарденов приступ, у смислу књижевне теорије, означио прелазак на естетику рецепције, овај аспект постаје занимљив и за феноменолошко разматрање, са питањем да ли је структура искуства такође феноменално оријентисана? Претпоставка да постоји сагласност између онога што сликовне параболе називају рефлексijом у свести је захтев

да се утврди на који начин нарација ствара свет доживљаја у свести читаоца. У том смислу је значајна опализација где се, донекле генерализовано, као ефекат рефлексije не-дискурзивног или искуственог (другог) стања (или искуства читања) стиже до дискурзивног договора између два нивоа постојања: читање постаје искуство.

Главни део ове студије је нови текст *Човека без својстава* у насловној верзији Frisé-Edition (1974 издања, са тематским фокусом на читању. Примарни текст је, дакле, сличан решетки, испитан на слајду опште дефиниције мистичног. Како је предмет истраживања мистично у роману *Човек без својстава* Р. Мусила, неопходно је дефинисати појам мистике. У оквиру нарације, мистично се имплементира у одговарајуће дискурсе, што доводи до главног проблема у анализи *Човека без својстава*: Како би креирао парадигму мистичног у роману, аутор примењује интертекст различитих дискурса, показујући се пред читаоцем као изразити ерудита. Мистично у роману *Човек без својстава* се јавља као сензуално мистично и сензитивно мистично, односно мистичан осећај. Како ни једна научна дисциплина до сада није објаснила шта мистично представља, намеће се потреба термилошке одредбе ради постизања теоријског оквира изучавања. Чини се да мистицизам представља хибридни концепт чија је фиксација једнако страна чистом материјализму и онтологији као и метафизици и теологији. Између осталог, стање дефинитивности се односи на промену идеје Бога у раном хришћанству (око 2. века наше ере) када су апологете следиле концепт Бога у хеленистичкој филозофској традицији. Мистично знање је морало да прође кроз филозофско оправдање: више није било дозвољено да му се а priori верује, већ би требало да буде познато. Циљ је постављен: учинити несхватљиво разумљивим била је интелектуално - спекулативне намере образованих црквених отаца. Кроз објашњење термина долазимо до секуларизације очигледног, Богом испуњеног осећаја природе у средњем веку, који се налази у естетици епоха романтизма и симболизма као русоовска фигурација природног мистицизма, као и до прихватања тог осећаја у уметничко - теоријским разматрањима, што је довело до нејасноћа у концепту мистичног у 20. веку. У овом делу се кандидаткиња ослања на радове Сејпела, (Seypell 1961) Паненберга, (Pannenberg, 1979), Коргфа (Korff 1954) и Вагнер-Егелхафа (Wagner Egelhaaf 1998).

II Теоријски део:

Други део који носи назив Теоријски део, подељен је на 3 дела: Први се тиче Мистичне парадигме код Мусила и носи поднаслов Потрага за сопством и *Uniomystica*. Други део је Приступи мистичној теорији: Елементи мистичног дискурса у идејно-историјском контексту, трећи део носи назив: Мистично у есеју и четврти део је: Ка поетици осећања света.

Први део – Мистична парадигма код Мусила: Потрага за сопством и Unionistica детаљно се бави анализом мистичне парадигме код Мусила и подељен је на подпоглавља: П 1.1 Потрага за сопством, П 1.2 Мусил као "неуро-мантик", П 1.3 потрага за трансцендеталним сопством: Новалисово магично и Мусилово мистично сопство, П 1.4 Подељени дискурси романтике као позадина за Мусилово мисаоно поље, П 1.5 Новалисова магична аперцепција vs. Мусилова мистична аперцепција, П 1.6 Непожељна сакрализација "блиског неокончивог" (Човек без својстава: 1182), П 1.7. Новалисов магични идеализам као преобликовање утопијског у Човеку без својстава, П 1.8 Новалисов Плотин, П 1.9 Хибридни дискурс романтичних 'Шпекуланата', П 1.10 Мистично ја као својство без особина, П 1.11 'Сенти-ментална' свест, П 1.12 Русо и контемплативни осећај природе, П 1.13 Осећај код Новалиса, П 1.14 Аперцепција: "ја" које осећам и "ја" које мислим, П 1.15 Поетска форма света, П 1.16. Романтични мотив "неког другог света", П 1.17 Вера као чин ван света и 'сваки други', П 1.18 Израз свет, Платинов принцип сједињења, Кант и гештalt теорија, П 1.19 Осећај као плутајући доказ о празном простору, П 1.20 Unionistica - Историја израза П 1.21 друго стање као unio, П 1.22 Емоција као егзистенцијална основна категорија, П 1.23 Радни изрази истраживања, П 1.24 Теоријска решетка, П 1.24 "Антрополошки могућа осећања", П 1.26 Сартр и Хајдегер, П 1.27 Осећај света као когнитивна структура у Човеку без својстава, П 1.28 Функције других осећаја, П 1.29 Остале разноврсности других стања, П 1.30 Мистична аперцепција као основ теорије мистичног код Мусила, П 1.31 Невидљиви принцип - мистични принцип, П 1.32 Формулисање питања.

У овом делу кандидаткиња спроводи даљу анализу мистичног у роману *Човек без својстава* гранајући поље истраживања ка трагању за значењем у примарном тексту употребљених израза као што су: ја, ја-осећај, индивидуа, осећај сопства, личност, душа, унутрашње, свесно, несвесно, итд. У раду се ослања на записе из дневника Р. Мусила, Новалисове Записе и Афоризме, у покушају да разграничи и дефинише Мусилово и Новалисово виђење магичног и мистичног; у значају проналажења дискурса својства и сопства ослања се на радове критичара: Hermann Bahr, Richarda Huch, као и Richard Hamann/ JostHermann од којих усваја израз "неуро - мантик".

Упоредо са потрагом за сопством, појављује се, као други по значају појам - нелитерални, филозофски термин Unionistica. Кандидаткиња заступа тумачење термина Алоиза Хааса (Haas 2001) да је у овом смислу непосредна визија Бога парадокс, иако непосредно, у питању је пасивно интелектуално искуство које се не може описати, тако да заправо представља, неискуство'.

Невидљиво начело, како је овде контекстуализовано, припада, као што ће бити

описано у даљем тексту, критеријумима мистичног искуства, онако како га представља Карл Алберехт (Albrecht 1958: 5), осећај јединства са потпуно непознатом сфером. Невидљиво начело се тумачи као пристаниште (мистичног) осећаја света унутар другог света који се само сензуално перципира као мистично начело, јер се интерпретира као део мистичног искуства о чему ће бити више речи у аналитичком делу.

Реч свет се јавља око 1100 пута у тексту; у семантичком пољу са осећањем, негде око 2200 пута. Њихова употреба указује на тежину коју би анализа њихове употребе у Мусиловом делу могла да има. Као сложеница се не спомиње у *Човек без својстава*, као парафраза само једном, и то са патолошком тенденцијом свесности лика (Кларисе, која клизи у лудило). Мусил лик гради према супрузи свог друга из младости, Алис Шарлемон и која страда као жртва манично - депресивног лудила. Из Мусиловог дневничког записа види се забелешка о аперцепцији поред белешке о историји болести несрећне Алис. Приближно у исто време Мусил завршава новелу *Испуњење љубави*. Зато не чуди да је годинама касније, градећи лик Кларис, да би креирао модус сопственог доживљаја света, сјединио ова два момента: Патогени са структуром свести емоционалног фактора аперцепције. Како Мусил у *Човеку без својстава* постаје неосетљив према свету тј. губи естетску визуализацију света, тако осећај света прелази у кључан појам у роману.

Други део теоријског дела:

Приступи мистичној теорији: Елементи мистичног дискурса у идејно-историјском контексту садржи следећа подпоглавља: II 2.1 Недостатак особина и друга стања, II 2.2 Нормално стање vs. другом стању, II 2.3 Осећање света као аперцепција, II 2.4 Осећај vs. осећање, II 2.5 Детерминисање 'осећања света' II 2.6 Проблем односа душа - тело у смени дисциплине, II 2.7 Емоционализација схватања II 2.8 Идејно – исотријски контекст: Ја - и осећајсвета II 2.9 Ја као прелазак границе између спољњег и унутрашњег, II 2.10 Сопство као уништивач Ја, II 2.11 Sentio ergo sum, II 2.12 Осећај света као испричана телесност, II 2.13 апсолутни идентитет као срж мистичног својства? II 2.14 Емотивни статус као предмет науке. II 2.15 "Прави човек" у "историјској перспективи", II 2.16 Упад у царство принципа, II 2.17 Аперцепција и остало, II 2.18 Сензитивна мистика и (испричана и причајућа) свест. II 2.19 Јединство времена и простора, II 2.20 Испричани субјект између цитираног језика и присуства, II 2.21 Поновно проналажење мистике и германистике II 2.22 Мистичар као тип и погрешна свест, II 2.23 Мистичар Урлих, II 2.24 Дух речи и тривиае, II 2.25 The Cloud of Unknowing II 2.26 Немост и скепса, II 2.27 Апофатично vs. Катафатично позивање на Бога и II 2.28 Диференцирање израза мистике и заваде.

У овом делу се расправља о специфичном односу који Мусил у роману *Човек без својстава* показује према сопству и према свету бавећи се улогом аперцепције у роману. Концептуалне величине интердисциплинарног поља дискурса су супротни полови нормалног стања и њихов однос према спољњем и сопству. Важно је напоменути да Мусил овде теоретски гледано оцртава разлику аперцептора, покушавајући да ослика

психолошка стања деперсонализације а насупрот томе даје основу сопствене естетике и поетике.

Ослањајући се на оно што је већ речено и препуштајући се потреби за већом јасноћом, пажња се усмерава на ужи циљ одређивања идеолошко-историјског контекста дела. Како је споменуто, постоји велики број темељних студија о књижевном делу Роберта Мусила које се неће спомињати ни у овом делу рада. Овде је нагласак на контексту између емоционалне структуре аперцепције као психичког процеса и другог стања које је Мусил означио као стање осећаја. Миселхорн (Misselhorn 2008: 86) сматра да је аперцепција најзначајнији елемент за схватање Мусиловог размишљања у коме се називују форме једне нове естетике. Забелешке о аперцепцији у његовим дневницима су, без сумње, зачеле, осећање света' што заслужује да још једном буде наглашено. Људски егo је прожет свесним (рационалним) и несвесним (ирационалним, мистичним) структурама чији је садржај окарактерисан као "сенти-ментални". У есеју Скица увида песника (1918), "парови појмова који су свесно несвесни, логичко-алогички [...] одговарају супротном пару рационално - нерационално" (дневнички запис Р. Мусила). Реч "сенти-ментал" из горе наведеног дневника налази се у Мусиловом берлинском периоду (1903-1908), који се поклапа са уносом напомена о апперцептору. Још једно сведочанство о Мусиловом настојању да створи нови наративни стил у коме се емоционалном животу даје посебан статус.

У Трећем делу теоријског дела који носи назив Мистично у есеју дат је преглед есеја где су у мањој или већој мери дате идеје које ће се касније у мање - више промењеној форми појавити у роману.

Кандидаткиња даје преглед есеја наглашавајући идејни склоп у њима и везу са романом. Наслови целина овог дела су заправо називи Мусилових есеја: II 3.1 Психолошки наратив, II 3.2 Неподношљиво и болесно у уметности, II 3.3 Духовно, модернизам и метафизика (1912), II 3.4 Математички човек (1913), II 3.5 Анализа и синтеза (1913), II 3.6 Напомене метафизике (1914), II 3.7 Скице препознавања песника (1918), II 3.8 Дух и искуство, напомене за читаоце који су побегли паду запада (1921), II 3.9 Беспомоћна Европа или путовање стотих у хиљадите (1922), II 3.10 Прилози новој естетици. Примедбе драматургији филма (март 1925), II 3.11 Говор Рилкеу Фајеру (у Берлину, 16. Јануара 1927), II 3.12 Један вид приповедања (без наслова, 1910/11), II 3.13 Форма и садржај (без наслова, 1910/11), II 3.14 Р. Профил једног програма (1912), II 3.15 О есеју (1914) и II 3.16 Немачки човек као симптом.

Четврти део, Ка поетици осећања света има следећа под поглавља: II 4.1 Мусилово схватање мистичног: закључак и даље, II 4.2 естетске перспективе других стања, II 4.3 Сентиментална осећања као предкорак ка другим стањима, II 4.4 други осећај као морално - естетски осећај, II 4.5 Осећај света као поетолошка величина, II 4.6 Однос осећаја света према Штајгеровом лирском расположењу, II 4.7 Осећај света лично, или "света бука"

(Човек без својстава: 142) и II 4.8 Агатин осећај света.

Кандидаткиња у овом делу наставља идејну везу између есеја и романа, закључује да ће Мусилов дискурс бити увек одређен његовим есејима и у дијалогу са временом објављивања. Читалац стиче утисак да је у првим деценијама двадесетог века човек живео у дихотомији између егзактне науке и домета ума. Аутор зато има обавезу да увек и изнова штити уметност у свету који карактеришу достигнућа и могућности природних наука. Значај уметности је доведен у питање. Медији уметности, било да се ради о језику или снимању, подложни су естетском испитивању. Њихов циљ је да учине нешто "оипљивим и осетним", балансирајући између егзактности природних наука и спекулација традиционалних духовних наука.

Дневнички записи указују да је Мусил имао намеру да се систематски бави темом мистике. Миситка се указује као елементарна у писању есеја. Све што је доживљено постаје осећајно измишљено, и све што је конкретно лежи на "дну мора нежности и мисли", где садржај и смисао немају значаја. Стиче се утисак да је Мусил крочио у срце света, како је то дефинисао Корино (Corino 2003: 164); кандидаткиња наводи његову шаљиву опаску да је човеку немогуће да у промењеном стању (друга стања код Мусила), анђелу сличан са лицем Бога, да пере зубе или се брине о свакодневици.

Други мистични доживљај Мусил је означио шифром "младачачки доживљај" а која у основи има пишчево искуство када је био завејан у олуји. Своја размишљања у незавидној ситуацији поделиће касније ликовима из романа.

Његов лик, Андреас, у свом доживљају, чује читаве разговоре, пуне изненађујућег значења и звучне полифоније.

Као иновација истиче се код Мусила привлачност и посебан нагласак осећања. Како перцепција постаје светска сам свет се појављује као уметност. Мистично искуство постаје вид поезике Роберта Мусила.

Аналитички део

Овај део је подељен на поглавље где је пажња усмерена ка невидљивом принципу и његовој појави у примарном тексту као и односу са моралним начелима, док се у другом делу говори о нарацији.

Оно што је ствар осећања припада домену осетних истина. Према тексту, оно такође може да буде извор осећаја уметности, још прецизније речено, сопствене границе субјективних могућности. Невидљиви принцип осећаја поставља границу између области

ирационалног и онога што је ”рационализовано”. Осећај, при том има неограничено поље деловања док је рацио одговоран за оно што је ограничено. Пратећи однос Улриха и Агате, кандидаткиња показује да је могуће уочити оно што чини сферу осећаја, ”без јасно видљивих граница постоји дозвољена и недозвољена сфера осећаја” (Човек без својстава: 1023). У тренутку када се недозвољена могућност оцењује као забрана коју је могуће прекршити, односно срушити табу, следеће на шта нас осећај наводи је морал. Примарни текст доноси Улрихову перцепцију морала, која осим основне дефиниције садржи и одредбе да је он изнад свега оног што покреће наш унутрашњи свет, мисли и осећања.

У другом делу аналитичког дела рада кандидаткиња говори о анализи наратије у 51. одељку *Човека без својстава*: ”Воли ближњег свог као себе самог”. Ово је један од одломака на којима је Мусил до смрти радио. У књижевној теорији, ови одломци важе за компликоване и поједини (укључујући и 51) се означавају као апокрифни. Велике друштвене промене и њихов одраз на индивидуу су приступни и спорни у овим поглављима. Текстурално - историјски аспект је упитан. Једноставно речено, она су од кључног значаја за анализу и интерпретацију *Човека без својстава*.

Вагнер-Егелхаф (Wagner-Egelhaaf 1989: 228f.) указује да је са *Човеком без својстава* отворено питање мистике текста. Мистични текстови су, као и песништво уопште вековима тумачени на основу препознатљиве мустре инспиративног поља. Но, шта би било, ако претпоставимо да је Бог мистике, много суптилније уплетен у свакодневицу него што је то опште прихваћено; и да се на тај начин мистика може уплести у несвесне процесе стварање дела све до самог читања?

Библијски цитат на почетку главе представља укључивање наративне инстанце. Проблем који се ту непосредно јавља је иронични пресек. Ова пауза се мора тумачити неодвојиво од целокупног романа. Уколико је целокупан роман сломљен иронијом, на шта се може потврдно одговорити, онда се поставља питање у ком правцу је усмерена ауторова иронија? Примарни текст нам показује да је иронија у *Човеку без својстава* знак да је полазиште ”непоуздана” наратија чији утицај обележава перцепцију исприповеданог. Друга општа карактеристика је да се радња одвија без мотивације у класичном смислу, то значи да не постоји узрочно - последична веза догађаја, тј. да нема готово никакве приче. Улрих је прича о одбијеном самоубиству. Мотивација је егзистенцијална. Агата је прича о разводу. Мотивација је чисто емоционална. Заједно, то је прича о неодлучности браће и сестара да изврше инцест у пуној свести о последицама. Или, другачије речено, то је конфронтација човека са реалношћу. Оно што се дешава, што сукцесивно следи једно друго, је асоцијално - инспиративно мотивисано и измиче хронолошкој репродукцији која почива на односу узрок - последица. Миметичку илузију да је дух арбитрарности живота личан, што мучи у роману и даје ефекте стварности, требало би сачувати помоћу реалистичне, пролазне наратије. Са традицијом се не може прекинути а да се са њом не сударимо. Отуда је поглавље са библијским цитатом испуњено мистичним цитатима, чија функција на остаје двосмислена.

Иманентни дуализам својствен Мусиловом дискурсу је последица непробојности и пратећег поремећаја особе у неодређеној природи живота, неодређености њених веза. Другим речима, његова, недоступност'. Амбивалентност самопотврђивања људског субјекта, означена као архе, није статичне, већ је динамичне природе. Свака подела се заснива на тетичком антагонизму. Граница два света је овде сачувана у име истине, а такође и у циљу вечног померања поетике негативности, константног претераног коришћења и писања утврда, чији телос може бити проблематичан за појам слободе. Шта би било значење и мотивација поетског дискурса неодређеног и неодређујућег?

Неодређеност остаје као кров за многа непомирљива неслагања која живот супротставља дискурзивном расуђивању. Иако Мусил не даје јасна објашњења он ствара осећај поверења код читаоца. Као највиши ниво неодређености, може се узети у обзир парафраза "човек без својстава". У Неодређеном осећању неодредљивог појављује се нешто одређујуће. Мусил прави покушај да из апстрактног извуче нешто конкретно и обрнуто. Ако се Улрих борио за своје спасење на крају канонског текста, аутор се бори за вечни живот у смислу Хорациовог „mutato nomine det fabula narratur“, такође у смислу поетске егзистенције. Прича завршава у 51. поглављу са сликом. "Дакле, пламен се мрачно контрахује и задржава дах пре него што се упали" (Човек без својстава: 1129).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Иако је теза у целини добро постављена, и њени аргументи добро утемељени, посебно импонује њен први теоријски део. Ауторка са огромним трудом, користећи импозантан број релевантне књижевнотеоријске, филозофске, психолошке и теолошке литературе приступа утврђивању основних појмова којима ће баратати у дисертацији. Тако добро заснована дисертација логично је да доноси одличне увиде и у другом аналитичком делу тезе, када се сложени теоријски апарат сретне са конкретним текстом Мусиловог великог романа.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. „Heilige (Un)Zeit- Robert Musil als Ghostwriter der k. und k. Propaganda“, у: Tagungsband „Oberleutnant Robert Musil als Redakteur und Mitarbeiter der „Soldatenzeitung“ und „Heimat“, Musil-Studien des Fink Verlags (у штампи, излази 2019);

2. „Zwischen Literatur und Geschichte - Performative Materialität des Gewaltdiskurses: Darstellung des Islams in Ivo Andrićs Dissertation und in der Brücke“, у: Zeitschrift für Balkanologie, Nr. 54, Bd. 2., Wiesbaden: 2018, 147-169.

3. „Христолошко начело у драми Девица Орлеанска Фридриха Шилера“, у: Радови

Филозофског факултета, Универзитет у Источном Сарајеву, Филозофски факултет Пале, бр. 13, књ. 1, Пале: 2011, стр. 385-396. УДК 821.112.09

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидаткиња је показала изразиту систематичност и логичност у излагању, као и способност критичког коришћења научне литературе и самосталност у закључивању и просуђивању. Теза доноси иновативне увиде када је реч о прози Роберта Мусила.

IX ПРЕДЛОГ

Једногласно предлажемо наставно-научном већу да прихвати докторску дисертацију Иване Богдановић и да омогући кандидаткињи благовремену усмену одбрану.

У Београду

Комисија:

Dorete Bischoff, редовни професор

Claudia Benthien редовни, професор

Слободан Грубачић, професор емеритус

Јован Делић, редовни професор